

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Gartosofta, Torsby kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610180 Gartosofta
Mittpunktskoordinat:	1327203 - 6724516
Totalareal:	68 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Området är utpekad enligt Habitatdirektivet.
Fastigheter:	Torsby kommun: Knossen 2:32
Ägandeförhållanden:	Statligt

Beskrivning av området

Natura 2000-området är beläget på hyperitberget Gartosofta. Berget karaktäriseras av en brant östsida med kala bergsstup. På berget och i dess närhet finns naturskogsrester med förhållandevis stort inslag av lövträd som asp, sälg, björk och gråal. Högstammig äldre granskog dominerar i sluttningarna.

Vegetationen på Gartosofta hyser en ovanligt rik kärlväxtflora. Den rika floran beror delvis på inslaget av hyperit i bergrunden, vilket gynnar en rik och näringskrävande flora samt en frodig vegetation, en vegetation som vanligtvis är karaktäristiskt för sydlig vegetation. På Gartosofta har flera sydliga arter sin nordligaste kända växtplats. Vidare påträffas här ett fåtal fjällväxter samt en rad arter med nordlig utbredning. Av sydligt förekommande arter kan nämnas skogsvicker, underviol och hässleklocka. Egentliga fjällväxter representeras av mjölkdunört, fjällbräcka och källdaggkåpa. Av arter med nordlig prägel påträffas vitsippsranunkel, blågröe, tuvbräcka och tolt. Vidare kan nämnas kransrams som exempel på en art med västlig utbredning. Totalt har 140 kärlväxter noterats på Gartosofta. Den anmärkningsvärda artsammansättningen samt den höga artrikedomen gör Gartosofta till en höginträsant växtlokal med få motsvarigheter i Värmland.

Gartosofta hyser även en intressant kryptogamflora med flera växtgeografiskt intressanta arter. Bland lavar har tre rödlistade arter noterats; broktagel, gråblå skinnlav och långskägglav. När det gäller mossor har hela 169 mossarter påträffats där flera arter är sällsynta. Vad det gäller fågelfaunan möts också här nordliga och sydliga arter. Bland de

nordliga arterna kan nämnas lavskrikan och av sydliga arter som påträffats bör nämnas lundsångare och mindre flugsnappare.

År 2001 bildades Gartosofta naturreservat med syfte att bevara områdets biologiska mångfald i naturskog och bergsbranter samt låta tidigare brukade skogsbestånd få utvecklas fritt för att på sikt uppnå naturskogskaraktär. Området är vidare klassat som riksobjekt för naturvård.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)	
		Rapporterad	Nytt förslag
9010	Västlig taiga	27	
9050	Örtrika, näringsrika skogar med gran av Fennoskandisk typ	15	
8210	Klippvegetation på kalkrika bergssluttningar	2	

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Artkod	Artnamn
1386	Grön sköldmossa <i>Buxbaumia viridis</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Gartosofta är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna och den ingående arten på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtyperna och arten i Gartosofta Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål*
Västlig taiga (9010)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 27 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Mängden död ved/levande ved ska vara minst 1/5? - Lövträdsandelen ska vara minst x %. - Icke inhemska trädslag ska saknas. - Sumpskogar med en ostörd hydrologi och hydrokemi. <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Lavar - Fåglar
Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ (9050)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 15 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Mängden död ved/levande ved ska vara minst 1/5? - Lövträdsandelen ska vara minst x %. - Icke inhemska trädslag ska saknas. - Ostörd hydrologi. <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Mossor

	- Kärlväxter
Klippvegetation på kalkrika bergssluttningar (8210)	<p><i>Areal</i> Arealen klippvegetation på kalkrika bergssluttningar ska vara minst 2 ha.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Andelen vegetationsfri mark (exkl. skorplavar) är minst x %. - Täckningsgrad av träd och buskar är högst x %. - Lövträd utgör minst x % av träden. - Andel av ytan som är obeskyddad under större delen av dagen <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Förekomst av typiska kärlväxtarter - Förekomst av typiska lavararter
Grön sköldmossa (1386)	<p><i>Populationsutveckling</i></p> <p><i>Artens livsmiljö</i></p>

*/ Bevarandemål och naturtypernas areal fastställs efter basinventeringen

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att ingående naturtyper och art ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

9010 Västlig taiga och 9050 Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ

- Skoglig kontinuitet (naturlig åldersdifferentiering och artsammansättning hos de olika trädslagen).
- Naturvärden utvecklas huvudsakligen genom naturlig dynamik, vilket omfattar störningar, t ex stormfällningar, insektsangrepp, översvämningar och brand.
- Olika typer av substrat:
  - Död ved; grenar, torrakor, lågor mm i olika nedbrytningsstadier samt olika typer av bränd ved
  - Gamla och grova träd med dithörande barkstruktur
  - Lövträd av t ex asp, sälg och rönn
  - Hålträd

Substraten utgör viktiga livsmiljöer för kryptogamer och insekter. Vissa av substraten är även viktiga som boplatser för fåglar.

- Ostörd hydrologi och hydrokemi i sumpskogar och myrmarker.
- Näringsrika basiska jordar och/eller rörligt kalkhaltigt markvatten är en förutsättning för de örtrika granskogarna (naturtyp 9050).
- Påtaglig minskning av naturtypernas typiska arter och deras populationer får inte ske. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar bevarandestatus hos naturtypen.

8210 Klippvegetation på kalkrika bergssluttningar

- Substratet lämnas orört och påverkas endast av naturliga processer
- Oförändrad hydrologi
- Intilliggande skog är gynnsam för klippvegetationen. Olika växtsamhällen uppträder beroende på solexponering samt konkurrens från omgivande arter.
- Påtaglig minskning av naturtypens typiska arter får inte förekomma.

1386 Grön sköldmossa

Grön sköldmossa växer på multnande lågor i frisk till fuktig barr- eller blandskog. Substratet är främst murken och mjuk ved av gran i sent nedbrytningsstadium, men den kan även förekomma på ved av tall och lövträd samt barrförna. De substrat som mossan föredrar är relativt kortlivade och därför är det viktigt att det finns en kontinuerlig tillgång på lämplig ved inom spridningsavstånd på varje lokal.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Någon direkt hotbild förekommer inte mot Gartosofta Natura 2000-område och dess ingående naturtyper och arter. Området är sedan år 2001 skyddat som naturreservat med målsättning att bevara ingående naturskog och ytformer samt bevara den biologiska mångfalden i naturskogen och bergsbranterna. Vidare ska naturskogskaraktär även eftersträvas i de delar av området som idag hyser ungskogsbestånd.

Föreskrifter och skötselplan i gällande beslut om naturreservat bedöms på ett fullgott sätt hantera traditionell hotbild (avverkning, markavvattning och annan exploatering) mot de naturtyper och de arter som finns i området. Åtgärder som sker i det runtomliggande skogslandskapet kan dock indirekt utgöra hot mot Gartosoftas naturtyper och arter. För arten *grön sköldmossa* är det framförallt skogsavverkning (ökad exponering och uttorkning) och bristen på grov död ved i skogen som utgör de allvarligaste hoten på kort sikt. På längre sikt är det istället minskningen av skogar med lämpliga livsmiljöer, så att avståndet dem emellan inte blir så långt att de isoleras från varandra som utgör det största hotet för mossan.

Flera av de typiska fågelarterna i naturtyperna *västlig taiga* och *örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ* är beroende av stora arealer med lämplig livsmiljö. Detta kräver ett naturvårdstänkande även utanför Natura-områdets gränser. Sur nederbörd samt ökat kvävenedfall är ett generellt hot som på sikt leda till negativa effekter för känsliga arter. Störst är hotet mot föroreningskänsliga kryptogamer.

Bevarandeåtgärder med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att naturtyperna *västlig taiga*, *örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ* och *klippvegetation på kalkrika bergssluttningar* samt arten *grön sköldmossa* uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus i Gartosofta Natura 2000-område.

Gällande regelverk 2006

- Grön sköldmossa är fridlyst enligt artskyddsförordningen (1998:179)
- Tillståndsplikt gäller enligt 7 kap 28 a § Miljöbalken för åtgärder eller verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Föreskrifter till Gartosofta naturreservat.
- Riksintresse för naturvård enligt 3 kap 6 § MB, östra delen av Natura 2000-området.

Bevarandestatus idag

9010 Västlig taiga

Nationellt

Naturtypens naturvärden är kopplade till naturlig gammal skog med lång skogskontinuitet, gamla träd och död ved, samt även till brandfält och yngre naturliga successionsstadier. Flera organismgrupper finns representerade bland de karaktärsarter och rödlistade arter som förekommer i naturtypen; insekter, lavar, svampar och mossor.

Denna mycket heterogena naturtyp finns spridd i hela den boreala delen av landet. De största arealerna finns i Norrlandslänen och där finns även mycket av de största naturvärdena, även om områden med höga naturvärden finns i hela landet. Naturvärden kopplade till granskog är speciellt riktade mot nordboreal region, men finns även i sydboreal. Tallskogar, brandfält och triviallövskogar har olika artsammansättning beroende på var i landet de ligger och kan därför ha höga naturvärden i hela den boreala regionen. Vissa trakter i fr.a. delar av Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland, samt i bl.a. Orsa finnmark och nere i sydöstra Kalmar län har en mer påtaglig brandkontinuitet.

Västlig taiga är ett svensk-finskt tillägg och Sverige/Finland har därmed ett särskilt ansvar för naturtypen inom EU. Historiskt sett är förlusten av västlig taiga mycket stor och endast några få procent återstår (ca 3 % av 21 milj. ha) i boreal region. Produktionsskogsbruket är det största hotet mot naturtypen och dess naturvärden. Bristen på död ved, gamla träd och brandfält leder till en utarmning av artstocken och utdöendet av arter ligger inte i fas med den kvarvarande arealen. Mycket tyder på att flera arter endast lever kvar i restpopulationer som kommer att dö ut inom en snar framtid. Det är därför av stor vikt att så mycket som möjligt av naturtypen undantas skogsbruket. Avsaknaden av brand är också ett problem för naturtypens naturliga dynamik och artinnehåll.

9050 Örtrika näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ

Nationellt

De naturvärden som är relaterade till naturtypen består ofta av ett artrikt fältskikt med kärlväxter och marksvampar. Rika orkidélokaler (t.ex. guckusko och norna) förekommer främst i Jämtland. Områden med gammal skog och lång trädkontinuitet är ovanligt, men i de fall de förekommer har de även mycket höga naturvärden kopplade till grova träd, mycket död ved och stor artrikedom av främst svampar, lavar och insekter. I södra Sverige finns områden med lägre trädkontinuitet av gran, och där lövinslaget är större med bl.a. hassel. Detta beror på en kombination av jordmån, klimat och att skogarna ofta ligger på gammal inägomark som växt igen eller planterats.

Naturtypen är ojämnt fördelad över landet och utgörs i södra Sverige sällan av stora arealer. Naturtypen är vanligast i de kalkrika delarna av den boreala regionen, där Jämtlands län står för den absolut största arealen, speciellt av högörttypen. De kan då utgöra smala stråk i en mosaik tillsammans med t.ex. västlig taiga. Västerbottens-, Uppsala- och Stockholms län är andra delar av landet som hyser större mängd av denna skogstyp, och även i Örebro- och Södermanlands län förekommer den till viss del. Gotlands kalkbarrskogar betas ofta och faller då in under naturtypen

Gartosofta

Ungefär 60 % av skogsmarken på Gartosofta klassas idag (2005) som naturtyp *västlig taiga* och naturtyp *örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ*. Dessa skogsbestånd utgör representativa exempel på naturtypen *västlig taiga* samt *örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ*. Skogens ålder, struktur och artsammansättning pekar på att naturliga processer formar skogen, även om det finns spår från tidigare plockhuggning samt annan extensiv markanvändning. Högstammig granskog med inslag av lövträd som asp, björk, sälg och gråal dominerar i sluttningarna. Floran är mestadels rik och präglad av hyperitförekomsten i berggrunden.

Vad det gäller typiska arter för *västlig taiga* så påträffas arterna mörk husmossa, grön sköldmossa och lunglav. Exempel på förekommande typiska arter för *örtrik granskog* är trolldruva, grov husmossa, kalkkrusmossa, torta, tibast, blåsippa, vårärt, strutbräken och underviol.

Bevarandestatusen bedöms utifrån ovanstående fakta vara gynnsam. På sikt bör arealen av naturtyp *västlig taiga* samt *örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ* öka då övriga skogsbestånd, vilka påverkats av modernt skogsbruk, får utvecklas till skog av naturskogskaraktär.

8210 Klippvegetation på kalkrika bergssluttningar

Nationellt

Naturtypen förekommer i områden i landet med kalkberggrund. Naturtypen bedöms ha en god nationell bevarandestatus. Brist på skyddade områden finns i Jämtlands län och i Västernorrlands län.

Gartosofta

Naturtypen *klippvegetation på kalkrika bergssluttningar* förekommer på Gartosoftas östsida. Här finns branta sluttningar och kala klippväggar samt block vid foten av berget. Vad det gäller naturtypiska arter har plyschmossan påträffats i branten (Hallingbäck 1979) i övrigt är förekomst av typiska arter okänd. Bevarandestatus är okänd.

1386 Grön sköldmossa

Nationellt

Grön sköldmossa är känd från cirka 500 lokaler i landet. I Sverige finns cirka en tredjedel av artens världspopulation, och Sverige är det land som har flest lokaler. Grön sköldmossa är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin missgynnad (NT). Rödlistningen beror på bristen på lämpligt substrat, död ved i lämplig nedbrytningsfas, samt att förekomsten av arten på kända växtlokaler är mycket individfattig.

Gartosofta

Grön sköldmossa har påträffats i Gartosoftas östra brant. Populationsstorlek och utbredning är okänd. Lämplig livsmiljö torde dock finnas. Bevarandestatusen är oklar men troligtvis gynnsam.

Uppföljning av bevarandemål

För att kunna bedöma ingående naturtypers och arts bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

Inväntar nationellt uppföljningsprojekt, komplettering kommer att ske då projektets metoder är möjliga att tillämpa.

Bilaga

1. Karta över Natura 2000-områdets avgränsning och ingående naturtypers utbredning (klart efter basinventeringen)

Referenser

Ehrenroth, B. & Schützer, J. 1996. *Värmländsk natur- en reseguide*. Trio Tryck AB, Örebro.

Hallingbäck, T. 1979. *Gravbäcken och Gartosofta, två bryologiskt intressanta områden i norra Värmland*. Botaniska institutionen, Göteborg.

Löfroth, M m.fl. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000*.

Naturvårdsverkets förlag, Stockholm.

Naturvårdsverket. *Natura 2000- Art och naturtypsvisa vägledningar*.

(<http://www.naturvardsverket.se>)

Naturvårdsverket. *Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000*.

Version 4: 2004-05-07.

Värmlands Länsstyrelse, Miljöenheten. *Beslut och Skötselplan för naturreservatet Gartosofta*.

Beslut 2001- 05-28.